

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

ХИМИЯ
**ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• година XX, 2012 • киев 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• година XXI, 2012 • киев 1

**Чуждозиково
обучение**

Научно-методическо списание
• година XXXV, 2012 • киев 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

11

14 – 20 март 2019 г.

Младите таланти – еликсир за науката

Откъс от „В търсене на талантлив и надарени ученици“

Жана Кюркчиева

Национална природо-математическа гимназия
„Акад. Любомир Чакалов“

Увод

Съвременната образователна парадигма е насочена към ранно откриване на специфичните таланти на обучаемите и формиране на необходимите за успешното им реализиране компетентности. Пътищата за постигане на тази цел са многобройни, но задължително условие е максималният синхрон в екипа учител – ученик.

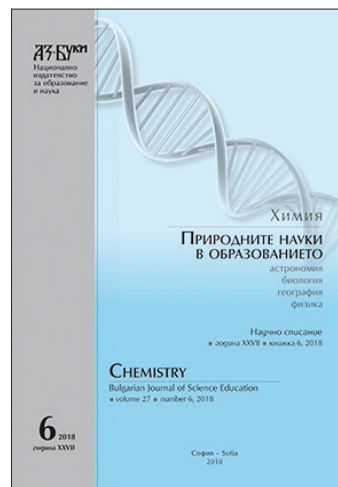
Ще си позволя накратко да представя спецификата на моето училище. Националната природо-математическа гимназия „Академик Любомир Чакалов“ – София, навършва през 2018 г. своя петдесетгодишен юбилей. Обучаваме около 1200 ученици, разпределени в девет паралелки на випуск: две паралелки математика, една – информатика, една – физика, две – химия, две – биология, и една – география. От тази година във връзка с влизането в сила на Закона за прегучилищното и училищното образование (ЗПУО) паралелките с профилиращ предмет физика са две: „Математика и физика“ и „Химия и физика“.

Имам късмет в практиката си да се срещам с пълната палитра от интереси в областта на физичната наука – теоретична физика, инженерна физика, астрономия и др. Тази възможност поставя пред мен, като преподавател, големи предизвикателства и отговорности.

Не на последно място поставям добротата физично образование и на бъдещите лекари, инженери, софтуерни инженери, икономисти и др.

Вих могла за разпределя решаването на педагогическата си задача на следните стъпки: (1) проучване на личностните качества и интереси на учениците; (2) определяне на подхода (групов или индивидуален); (3) разработване на план за работа с групата или конкретния ученик; (4) работа по изпълнение на плана; (5) анализ на резултатите и внасяне на необходимите корекции.

Заглавието е на редакцията

Списание е представено в MIAR; CEEOL; EBSCOhost; Google Scholar; РИНЦ

Главен редактор

Проф. д.х.н. Борислав Тошев
E-mail: toshev@chem.uni-sofia.bg

Редактор

Георги Дянков
0887 81 27 67
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: science@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 6/2018:

THEORY AND PRACTICE

Здраве и околна среда / К. Шукри, С. Великова, Е. Мехмед

В търсене на талантливи и надарени ученици / Ж. Кюркчиева

Семинар-практикумът в неформалното обучение – възможност и развитие на умения и творчество през призмата на физиката / А. Паилов, С. Йорданова-Дюлгерова, Б. Караиванова-Долчинкова, Р. Драганова-Христова

Професионалната учебна общност / С. Савова

Физиката, човекът и природата и децата на новото време / Р. Рангелова, М. Маврова

Определяне на земното ускорение: експериментална задача / М. Анастасова

Модел за изучаване на механични трептения и вълни в средното училище (IX клас) с прилагане на изследователски подход / *К. Кацарова, Ж. Райкова*

Роботика за начинаещи ентузиаста / *Д. Узунова, Б. Велковски, И. Симеонов, В. Шабански, Д. Колев*

CURRICULUM MATTERS

Дисциплината „Произход на живота и теории за еволюцията“ в професионалната подготовка на учителя по биология / *И. Хаджиали*

FROM THE RESEARCH LABORATORIES

Design and Docking Studies of His-Leu Analogues Potential Ace Inhibitors / *R. Georgiev, T. Dzimbova, A. Chapkanov*

X-Ray Diffraction Study of $M_{1-x}Zn_x(TeO_3)_2$ (M - Na, K) Telluride / *K. T. Rustembekov, M. Stoev, A. A. Toibek*

Electrochemical Impedance Study of BSCCO (2212) Cuprate Ceramic Additive to the Zinc Electrode in Ni-Zn Batteries / *A. Vasev, P. Lilov, G. Ivanova, Y. Marinov, A. Stoyanova, V. Mikli, A. Stoyanova-Ivanova*

Calibration of GC/MS Method for Determination of Phthalates / *N. Dineva, I. Givchev, D. Tanev, D. Danalev*

Sonochemical Synthesis of 4-Aminoantipyrine Schiff Bases A Nd Evaluation of Their Antimicrobial, Anti-Tyrosinase and DPPH Scavenging Activities / *M. Chochkova, B. Stoykova, I. Romanova, P. Petrova, I. Tsvetkova, H. Najdenski, L. Nikolaeva-Glomb, N. Nikolova, G. Ivanova, A. Chapkanov, T. Milkova, M. Sticha, I. Nemes*

Electrosynthesis of Cadmium Selenide Nanoparticles with Simultaneous Extraction into P-Xylene / *S. S. Fomanyuk, V. O. Smilyk, G. Y. Kolbasov, I. A. Rusetskiy, T. A. Mirnaya*

Synthesis and Characterization of Novel Heterocycles with Anticipated Antimicrobial Activities from Pyranopyrazole Derivative / *H.M.F. Madkour, O.E.A. Mostafa, E.A. El-Bordany, A.K. El-Ziaty, M. Nabil*

SCIENCE & SOCIETY

Биологичен аспект на реканализация с венозна тромбоза / *М. Филипова, Д. Попова, С. Везенков*

Проучване на личностните качества и интереси на учениците

Този етап започва с първия учебен час и за някои ученици може да продължи и след последния училищен звънец. Първоначалната ми идея беше проучването да става с анкети и психологически тестове, но впоследствие установих, че талантите много често е твърде „срамежлив“ и „прикрит“, и затова предпочетох по-неформални методи.

Инструменти на изследването ми са: наблюдение и беседа.

Всеки учител наблюдава и анализира поведението на учениците си по време на учебния час, но много повече информация носи методът, когато часът не е под формалното лидерство на преподавателя. Например: (1) гледане на научнопопулярни филми с подходяща тематика и анализ на видеята; (а) насочва учителя към учениците с интерес или поне любопитство към физичното знание; (б) излизат най-важните качества като наблюдателност, критичност и аналитичност; (2) срещи с учени, работещи в различни области на физиката: (а) подсказва бъдещото професионално ориентиране; (3) посещение на лектории и дни на отворените врати: (а) неформалната беседа след събитието дава неочаквана информация на учителя.

Определяне на подхода (групов или индивидуален)

В резултат на началното проучване се очертават четири групи по интереси: (1) ученици с ясно изразен интерес към решаване на задачи – групови занимания; (2) ученици със стремеж към рационализиране и конструиране на устройства и апаратура – индивидуална работа; (3) ученици, възбудени за изследване на физични процеси и явления – групово и индивидуално; (4) ученици с интереси към природните науки – групово и индивидуално.

Разработване на план за работа с групата или с конкретния ученик

Плановете, които ви представям, имат доста общ характер и в процеса на работа могат да претърпят изменения.

Група една

Разработване на система от задачи, ориентирана към постигане на конкретно знание или умение. Например осмисляне на знанието за различните видове механични движения и умения за прилагане на полученото знание в конкретна ситуация; провеждане на сбирки; поставяне на индивидуални задания на по-напредналите ученици; представяне и анализ на индивидуалните решения пред групата; участие в олимпиади и състезания.

Група две

Проучване на възможните форми за изява на децата от групата; обсъждане и избор на проект за всеки ученик; периодичен контрол на работата по проекта; представяне на разработения проект пред подходяща аудитория.

Група три

Групата работи предимно по задачи от „Турнир на младите физици“; запознаване със задачите за текущата година; избор на проблем от всеки ученик и набелязване на график на сбирките; определяне на отборите; разиграване на „битки“ на училищно ниво; участие в националния турнир.

Група четири

Съставяне на листа с теми за проекти; обсъждане, актуализиране и избор на тема от всеки ученик; перио-

Избрано

гичен контрол на работата по проекта; представяне на разработения проект пред подходяща аудитория.

Работа по изпълнение на плана

Предполагам, че много от нас се досещат, че задачите, които си бях поставила, не са по силите само на един човек. От ситуацията ме „спаси“ младостта във физиката и желанието на млади хора да преподават физично знание. Обърнах се към свои бивши ученици – студенти или вече завършили. Някои от тях се отзоваха веднага и под мой контрол поеа част от набелязаните задачи.

Резултатът от стъпката, която предприех, се оказа малко неочакван. Комуникацията между настоящи и бивши ученици имаше благотворен ефект както за едните, така и за другите.

Анализ на резултатите и внасяне на необходимите корекции

Анализът е за резултатите от предходните две години и е структуриран по групи.

2015/2016 учебна година

Ясно изразен интерес към решаване на задачи	Стремеж към рационализиране и конструиране на устройства и апаратура
Национално есенно състезание по физика I награда – X клас, III награда – X клас, III награда – X клас, I награда, специална тема Национално пролетно състезание I награда – X клас, I място – XII клас, I награда, специална тема Национална олимпиада по физика трима участници, 1 лауреат Национална олимпиада по астрономия седем участници 6 място – VIII клас	Конкурс уреди за кабинета по физика I място – X клас, I място – X клас, II място – X клас
Интереси към природните науки	Вдъхновени за изследване на физични процеси и явления
Национално състезание за ключови компетентности по природни науки III място	Турнир на младите физици III място, отборно, III място, отборно

2016/2017 учебна година

Ясно изразен интерес към решаване на задачи	Стремеж към рационализиране и конструиране на устройства и апаратура
Национално есенно състезание по физика 2 място – IX клас, III награда – XII клас Национално пролетно състезание по физика 3 място – IX клас, II награда – IX клас, III награда – XI клас, III награда – XI клас, III място, отборно – XI клас, III място, отборно – XII клас Национална олимпиада по физика шестима участници, XI клас – 8 място, IX клас – 7 място Национална олимпиада по астрономия XI клас – 24 място Европейска олимпиада по физика, Естония XI клас – бронзов медал	Конкурс уреди за кабинета по физика II място и специални награди – XI клас Конкурс „Млади изобретатели“, фондация „Миню Балкански“ I място – XI клас, III място – XI клас
Интереси към природните науки	Вдъхновени за изследване на физични процеси и явления
Конкурс „Космосът – настояще и бъдеще на човечеството“, фондация „Еврика“ II място за идеи и научни и технически експерименти	

Пълния текст четете в „Химия. Природните науки в образованието“, кн. 6/2018 г.

Звукописното въздействие на редуването гласни

Откъс от „Изследване „гласни и съгласни“

Мирослав Янакиев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Целта е да отговорим най-напред на въпроса дали в български текст гласните букви (а, е, и, о, у, ъ, ю, я) се срещат по-често от съгласните букви (б, в, г, д, ж, з, ѝ, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш, щ; ъ означава „мекост“ при изговора на преходната съгласна и затова изобщо няма да го броим).

Можем да се опитаме да получим отговор на въпроса, като се заемем да броим съгласните и гласните букви в разни български текстове.

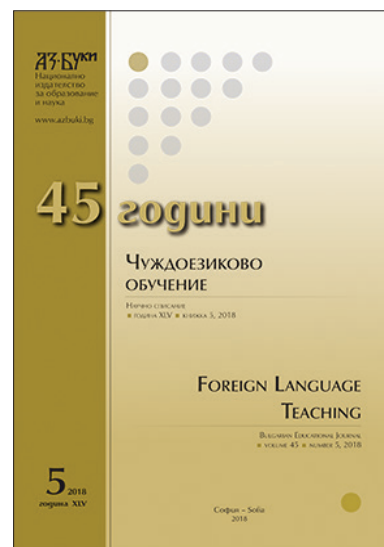
Кумулативно изследване

Този начин на търсене на отговор на въпроса (можем да го наречем индуктивен, но за предпочитане е да го наричаме кумулативен или натрупващ) изисква да се съобразяваме с правилата за математико-статистическа обработка на резултатите от броенето. Според тези правила трябва от големи набори числа („вариационни редове“) да извлечем две числа, които да послужат като отговор на въпроса. Едното от тези числа е „средното аритметично“, а другото – „средното квадратично отклонение“, оценява колко е вероятността да се окаже, че сме сбъркали, като сме приели за верен отговора, изразен чрез първото число.

Преди да се появят електронните калкулатори (елките, както у нас ги наричат), математико-статистическата обработка на много числа, свеждането им до две – „средно аритметично“ и „средно квадратично отклонение“ – изискваше много, макар и прости, изчисления, в които естествено се прокрадваха изчислителни грешки. Сега филолог, който разполага с подходящ калкулатор, може за две-три минути да получи „средното аритметично“ и „средното квадратично отклонение“ от „вариационни редове“, съдържащи стотина числа.

[...]

Заглавието е на реуодакцията

www.foreignlanguages.azbuki.bg

Списание се реферира и
индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index

Главен редактор

Проф. д.н. Димитър Веселинов
E-mail: d_vesselinov@yahoo.fr

Редактор

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: foreignlanguages@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Чуждоезиково обучение“, кн. 5/2018:

ПРИЛОЖНА ЛИНГВИСТИКА

Public Awareness of Dyslexia in
Balkan Countries / Mirela Duranović,
Dobrinka Georgieva, Mirjana Lenček,
Tatjana Novović, Muljaim Kačka

Диахронно развитие и същност на
съвременните наклонения в индоев-
ропейските езици / Биляна Михайло-
ва, Никола Кръстев

МЕТОДИКА

Използване на поетични текстове в
съвременните учебни системи по ис-
пански език / Венета Сиракова

ЕЗИК И КУЛТУРА

Reflections on Approaches to Language and Culture and Their Relevance to Publishing and Librarianship during Sultan Abdülhamid II Period: Istanbul University's Rare Books Library / Pervin Bezirci

От приказката към новелата и обратно, или Раждане на италианската литературна приказка с „Приказка на приказките“ на Джамбатиста Базиле / Петя Петкова-Сталева

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКА АРХЕОЛОГИЯ

Изследване „Гласни и съгласни“ / Мирослав Янакиев

IN MEMORIAM

В памет на проф. Камен Михайлов / Панайот Карагюзов

ХРОНИКА

Четене на романа на Димитър Димов „Тютюн“ на различни езици / Милена Катошева

РЕЦЕНЗИИ И АНОТАЦИИ

Векут на структурализма / Живко Христов

Истории за царе и философи, писатели и шпиони / Ангелина Вачева

Най-простият начин да се даде отговор на въпроса по-често ли се срещат в български текст съгласни букви, чрез кумулативно изследване, след като имаме калкулатор с вградена статистика, изисква най-напред да подберем текст. Нека текстът да бъде началото на стихотворението на Хр. Ботев „Хаджи Димитър“.

След това трябва да почнем да отброяваме *проби* от по десет букви и да номерираме пробите. Нека наричаме всяка такава проба *декаграма* (дека „десет“ и грама „буква“; уговорихме се „ъ“ да не броим!). И така, първата декаграма за изследването ни е: *жив е той жив*. Втората: *е там на балк*. Третата: *ана потънал*. И т. н.

Като насъберем десет декаграми (може да не бъдат непременно наред една след друга), преброяваме съгласните в първата декаграма и броя им „внасяме“ чрез натискане на клавиша, край който има надпис „х“, като предварително превключим калкулатора по указанията за използването му в режим „статистика“, което личи на дисплея му по появата на ST, STAT, σ, Σ (или на някакъв друг знак). След това внасяме броя на съгласните от втората декаграма, от третата и т. н. до десетата.

[...]

За да получим средното аритметично („хикс черта“ го наричат статистиците), се натиска клавиш, край който има надпис „х“ с чертичка отгоре [x].

С помощта на калкулатора, чрез изчисляване на „средното квадратично отклонение“ (отбелязвано с гръцката буква „σ“ с индекс „n – 1“ $[\sigma_{n-1}]$ и затова наричано от статистиците „сигма ен минус едно“ [...]) се преценява дали кумуляцията (нагрупуването) на данните стига, за да се отговори на въпроса.

В нашия случай това става така: след като са внесени количествата на съгласните в първите десет декаграми на „Хаджи Димитър“ (6; 6; 5; 6; 5; 6; 5; 7; 6; 5), „хикс черта“ се оказва равно на 5 и 7 десети – на дисплея „5.7“ (в калкулаторите и на екраните на компютрите вместо „десетична запетая“ се използва „десетична точка“). От това следва, че средно взето, в десетте декаграми (проби) съгласните букви са повече от гласните.

Остава обаче да се провери чрез „средното квадратично отклонение“ доколко е вероятно да събереме, ако приемем, че *изобито* в текст на български език не можем да очакваме да се появят по-малко съгласни букви, отколкото гласни.

Въз основа на математико-статистическа закономерност, популярна под названието „закон за трите сигми“, може да се твърди, че ако 1) разделим „средното квадратично отклонение“ на квадратен корен от броя на пробите (в случая на „корен квадратен“ от „10“); 2) умножим полученото число на три; 3) полученото произведение извадим от средното аритметично и резултатът (ще го наречем „хикс черта минимум“) е по-голям от 5, то вероятността да попаднем на случай на десетица декаграми, в които „хикс черта“ да е по-малко от 5 (т. е. в която съгласните букви да са по-малко от гласните), е практически равна на нула (по-точно, по-малка от 0,0003).

В нашия случай „средното квадратично отклонение“ е равно на 0,67. Значи, „хикс черта минимум“ е равно на:

$$5,7 - 3 \cdot 0,67 / \sqrt{10} = 5,7 - 0,64 = 5,06$$

[...]

Следователно можем да смятаме, че отговорът на въпроса е намерен: практически невъзможно е да попаднем на български текст от поне 100 букви със съгласни повече от гласните.

[...]

Защо е уместно названието *кумулятивно* за изследване от типа на приведеното? Защото, ако започнем да изчисляваме средната аритметична, средното квадратично отклонение и минималната средна аритметична отначало за две проби, после за 3, после за 4 и т. н., ще видим, че за по-малки извадки (= вариационни редове) минималната средна аритметична се оказва недостатъчно стабилна над 5, т. е. трябва да натрупаме повече проби в извадката, за да докажем верността на отговора си. Или по-точно: като увеличаваме (кумулираме) броя на текстовите проби, ние установяваме каква е минималната дължина на текста, при която да е вярно твърдението: „Съгласните букви в такъв по големина български текст практически е невъзможно да бъдат по-малко от гласните.“

Направеното уточняване е много важно. Филологът изследвач трябва внимателно да формулира твърденията си, за да не се стигне до справедливи възражения.

Можем да си представим досетлив човек, който да разсъждава така: „Аз съм в състояние да посоча текст, който да се състои почти само от гласни букви – в крайните западни области на България е популярна остроумната диалектна фраза „Я ю яя, яя и ю гоая“, т. е. „Аз я яздох, яздох и я гояздох“, като отговор на въпрос какво се е случило с пагнала кобила. А текст, който да се състои само или даже почти само от съгласни, не мога да си представя. Следователно не мога да приема, че в българския език няма текстове, състоящи се от повече гласни и по-малко съгласни букви!“

Цитираната фраза „Я ю яя...“, записана, се състои от 11 гласни и само една съгласна буква (*g*), но опитайте се да съчинявате смислени български текстове от по 100 букви, в които да има поне 51 гласни, а останалите букви да са съгласни. Даже и да ви се удаде, ясно е, че едва ли ще съумеете да населите българската езикова практика с толкова много такива текстове, че средно взето на всеки 10 000 български текста, съставени от по 100 букви, да се появят поне по три, които, записани, да съдържат поне по 51 гласни. По „закона за трите сигми“ резултатът от кумулативното изследване на десетте декаграми от „Хаджи Димитър“ твърди, че именно това е невъзможно.

И така, въпросът „по-чести ли са съгласните букви от гласните в български текст“ има вече отговор.

Наистина, можем да чуем съмнения дали има някаква полза от подобни изследвания. Но филологът няма защо да страда от угризения на съвестта. Видяхме, че с помощта на джобното калкулаторче и не особено трудоемко броене той може да... заговори любопитството (свое и на много други хора, не само българи) с досега неизвестна информация.

Въпросът „Каква полза?“ не заслужава по същество внимание, тъй като огромен брой младежи (и не само младежи) в света играят така наречените „електронни игри“, въградени в калкулаторчета, и се оправдават с това, че игрите ги „тренират“, дават им възможност да развият или бързината на реакциите си, или умствените си способности.

На изследването „Гласни и съгласни“ може да се гледа като на тренировъчна игра, която подготвя за решаване на по-сложни филологически задачи с помощта на електрониката.

Ето една такава задача.

Изследване: има ли алитерация на „е“ в „Хаджи Димитър“ на Христо Ботев.

В своите лекции по история на българската литература проф. Боян Пенев е твърдял, че в четири строфи от стихотворението на Хр. Ботев „Хаджи Димитър“ има алитерация на „е“, т. е. гласната „е“ се е срещала неслучайно често. Много наши учители в уроците си по литература, като обясняват какво е алитерация или звукопис, сочат тези строфи. Ето ги (гласната „е“ нарочно съм подчертал и с номер и наклонени черти съм разделил текста на декаграми):

Настане веч¹/ер, месец изг²/рее,
звезди о³/бсипят свог⁴/а небесен.
Го⁵/ра зашуми, в⁶/тер повее –
Ба⁷/лканът пее х⁸/аЙдушка пес⁹/ен.

И самодив¹⁰/и в бела прем¹¹/ена,
чудни, пр¹²/екрасни, пес¹³/ен поемнат,
м¹⁴/ихо нагазят¹⁵/трева зелен¹⁶/а
и при юнака¹⁷/дойдат, та се¹⁸/гнат.

Една му¹⁹/с билки рана²⁰/та върже,
дру²¹/га го пръсне²²/с вода студе²³/на,
трепа го в²⁴/уста целуне²⁵/бърже,
а той я²⁶/гледа мила, з²⁷/асмена.

И пл²⁸/снат с рџе, п²⁹/а се прегърн³⁰/ам,
и с песни х³¹/врџкнат те в н³²/ебесама.
Лет³³/ят и неят, гор³⁴/де осъмнат
и³⁵// търсят духа/ на Караджат/а.

Да изчислим средната аритметична и средното квадратично отклонение за гласната буква „е“ в 35-те декаграми от „Хаджи Димитър“, цитирани по горе (четиристе строфи се състоят от пълни 37 декаграми, но последните две ще пренебрегнем – в тях няма „е“; значи, правим отстъпка на хипотезата на проф. Б. Пенев).

Калкулаторът ни дава ср. аритм. = 1.42857... \approx 1.43, ср. квадр. отклонение = 0.8840 \approx 0.88 и мин. ср. аритметична = 0.980... \approx 0.98. Общо калкулаторът наброява в 35-те декаграми 50 гласни букви „е“ [По-нататък М. Янакиев обозначава сумата на числата във вариационния ред със Σ х.] [...].

За да установим вярна ли е хипотезата на Б. Пенев, трябва да проверим каква е вероятността да се появят случайно в български текст с размер 35 декаграми поне толкова гласни букви „е“. Ако тази вероятност се окаже много малка, ще имаме основание да приемем, че струпването на 50 гласни букви „е“ в 35-те декаграми от Ботевото стихотворение не е случайно, т. е. че Ботев специално се е старал да подбери думи, съдържащи „е“-та, и Б. Пенев е прав.

За да определим тази вероятност, математическата статистика иска от нас да разполагаме с оценки за средното аритметично и за средното квадратично отклонение, получени от „среден“ (какъв да е!) български текст. Засега с такива оценки не разполагаме. Това е една от задачите, които българските филолози ще решават с помощта на компютрите. Досега тя не е получила задоволително решение, понеже, без да използваме компютри, за да я решим, трябва да работим десетилетия.

Но (временно!) можем да се опитаме да я решим, като повикаме на помощ логиката: ще приемем, че нужните ни оценки за средното аритметично и средното квадратично отклонение имаме право да получим, като изследваме български текст, за който да сме сигурни, че не е съчиняван с цел да се постигне поетично (звукоточно) въздействие.

Като такъв текст ще използваме случаен откъс от съобщение, поместено във в. „Орбита“ (бр. 2/1987, с. 13). Ето този текст (нак разделен на декаграми):

Себестойно¹/стта на слън²/чевите елем³/енти бързо н⁴/амалява: за п⁵/оследните г⁶/есет години⁷/ разходите п⁸/о създаване⁹/то на слънче¹⁰/ви батерии с¹¹/а намаляли н¹²/ад три пъти (з¹³/а единица мо¹⁴/щност). Това г¹⁵/ава основан¹⁶/ие на специа¹⁷/листите да п¹⁸/рогнозират¹⁹/, че в близко б²⁰/ъдеще слънч²¹/евите елеме²²/нти ще станат²³/т важни конк²⁴/урентностос²⁵/обни източн²⁶/ици на енерг²⁷/ия. През посл²⁸/едните десет²⁹/м-гванайсет³⁰/ години силн³¹/о нарасна ин³²/тересът към³³/ използван³⁴/ето на възст³⁵// ановяемите³⁶/ енергетичн³⁷/и ресурси на³⁸/ океана.

Калкулаторната обработка на вариационния ред от количествата на буквата „е“ в 35 декаграми от откъса дава Σ х = 41. С 9 по-малко са „е“-тата в откъса от „е“-тата в 35-те декаграми от „Хаджи Димитър“. Като че Б. Пенев е прав...

Но да не прибързваме! Полученото средно аритметично (\bar{x}), приблизително равно на 1,17, и средното квадратично отклонение (σ), приблизително равно на 1,22, за „е“-тата в 35-те декаграми на в. „Орбита“, ако спазваме изискванията на математическата статистика, *опровергават* твърдението на Б. Пенев. И ето защо.

В средите на математическата статистика се приема така нареченият „закон за двете сигми“. Според този закон, ако разликата между средното аритметично на оценявания текст (в случая – откъса от „Хаджи Димитър“) и средното аритметично на случайно подобрания текст (в случая – текста от в. „Орбита“) е по-малко от $2\sigma/\sqrt{n}$ (в случая $\sigma = 1,22$, а $n = 35$, поради което $2\sigma/\sqrt{35} = 0,41$), тя не е толкова голяма, че да я смятаме за неслучайна (в случая тази разлика е $1,43 - 1,17 = 0,26$, т. е. по-малка от 0,41). Или, както се изразяват в стила на математическата статистика, „нулевата хипотеза не може да бъде отхвърлена“. „Нулева хипотеза“ наричат предположението, че изчислената разлика е чисто *случайна*!

И така, математическата статистика не потвърждава хипотезата на Б. Пенев. Значи ли това, че Б. Пенев не е прав?

Разумният филолог и сега не бива да прибързва със заключение. Трябва да се постареем да потърсим „рационалното зърно“ в твърдението на нашия учен. Човешката глава е устройство, което в работата си също се подчинява на законите на математическата статистика.

Можем да допуснем, че Б. Пенев, като е говорил за „е“-алитерация, е имал предвид акцентуваните „е“-та. Вариационният ред, състоящ се от 35-те декаграми от „Хаджи Димитър“ само за акцентуваните „е“-та дава $x = 0,688$ и $\sigma = 0,530$. Вариационният ред,

съставен от 35-те декаграми от в. „Орбита“, за акцентуваните „е“-та дава $x = 0,286$ и за $\sigma = 0,519$. Разликата между средните аритметични на „Хаджи Димитър“ и на „Орбита“ ($= 0,402$) е повече от 4,55 пъти по-голяма от $\sigma_{„Орбита“}/\sqrt{35} = 0,088$. А достатъчно е тази разлика да е три пъти по-голяма от 0,088, за да приемат специалистите по математическа статистика „нулевата хипотеза“ за опровергана („законът за трите сигми“).

Значи за акцентуваните „е“-та (само за тях) в откъса от „Хаджи Димитър“ Б. Пенев е прав – те са неслучайно повече, отколкото в специално необогатяван от автора с акцентувану „е“-та български текст.

И все пак скептиците още могат да се съмняват: може би по-честата употреба на акцентувано „е“ е характерна изобщо за българската поезия. Малко работа с калкулатора и съмнението е отстранено: в първите 35 декаграми от Ботевото стихотворение „Обесването на Васил Левски“ средната честота на акцентуваното „е“ в декаграма е 0,20, т. е. почти като във в. „Орбита“ (0,29).

А в останалата част от „Хаджи Димитър“?

В разглеждания откъс от „Хаджи Димитър“ между третата и четвъртата строфа не беше включена една строфа, в която Хаджи Димитър се обръща към самодивата: – Кажу ми, сест¹/ро, гр² и Караг²/жата?

Де е и мо³/йта верна гр⁴/ужина?

Кажу м⁵/ц, па ми взем⁶/душата!

Аз ис⁷/кам, сестро, м⁸/ук да загина.⁹

Основанието е, че в „пряката реч“ поемите се стремят обикновено да спазват нормите на естествения разговор, а алитерацията изисква подбор на изразните средства, които е вероятно да отклони текста от разговорните норми. Проверката на броя на акцентуваните „е“-та в цитираната строфа като че потвърждава валидността на това основание – в 9-те декаграми акцентуваното „е“ се появява 5 пъти, значи средната честота е 0,56. В цитираните по-рано 4 строфи има 37 декаграми, в които акцентуваното „е“ се появява 24 пъти, значи, средната честота е 0,65.

Но 0,56 е много по-близко до 0,65, отколкото до средната честота на появата на акцентувано „е“ във в. „Орбита“ и в „Обесването на Левски“ (0,20 ÷ 0,30). И гаже да включим строфата с „пряката реч“ в алитерирания част на от „Хаджи Димитър“, получената средна честота на акцентуваното „е“ в общо 46-те декаграми $x = 0,63$ остава достатъчно по-голяма от $x \approx 0,20 \div 0,30$, за да остане в сила и твърдението, че всичките 5 строфи от „Хаджи Димитър“ се характеризират с наличие на неслучайно честа поява на акцентувано „е“.

А останалата част от „Хаджи Димитър“?

Ако обединим началото (до „Настане вечер...“) и края – от „Но съмна вече...“ нататък, ще получим вариационен ред от появите на акцентувано „е“ в 65 декаграми с $x = 0,46$ ($\sigma = 0,68$). Да обединим, от груга страна, в един вариационен ред появите на акцентувано „е“ в 38-те декаграми от в. „Орбита“ и появите му в 48-те декаграми от „Обесването на Васил Левски“ – получаваме $x = 0,28$ и $\sigma = 0,52$, откъдето средната погрешност е равна на $\sigma/\sqrt{86} = 0,056$. За да оценим колко далече е 0,46 от 0,28, трябва да измерим разликата, като използваме за единица мярка средната погрешност: $(0,46 - 0,28)/0,056 = 3,21$. Тъй като 3,21 е число, по-голямо от 3, между честотите на поява на акцентуваното „е“ в неалитерирания част на „Хаджи Димитър“ и средно в българската езикова практика също има значима разлика – излиза, че в цялото стихотворение „Хаджи Димитър“ акцентуваното „е“ се появява по-често, отколкото може да се очаква, ако както в „Обесването на Васил Левски“, авторът не е извършвал специален подбор на изрази, съдържащи акцентувано „е“.

Възниква въпрос: може ли да се смята, че вътре в самото стихотворение „Хаджи Димитър“ има два типа обогатяване на текста с акцентувано „е“. Б. Пенев говори за звукопис само в посочените четири строфи. А може би честите акцентувану „е“-та са разсеяни случайно из цялото стихотворение и би трябвало да говорим за изцяло „е“-алитериран текст. Б. Пенев просто не е усетил повсеместността на алитерацията и трябва следователно още веднъж да бъде уточнен.

Математическата статистика е в състояние да даде отговор и на този въпрос, но без електронната изчислителна техника намирането на отговори от такъв тип изисква тежък изчислителен труд, работа с многоцифрени числа, логаритмуване, умножаване на многозначни логаритми, антилогаритмуване, работа, която носи рискове да бъркаме, без да можем лесно да откриваме грешките си.

[...]

Критерий на различието „хи-квadrat“

Така се нарича математико-статистическа процедура, предложена от К. Пирсън (С. Pearson). В резултат от тази процедура се получава число, наричано „хи-квadrat“ [χ^2]. „Хи“ е името на гръцката буква, която е първа в гръцката по произход дума „характеристика“, а „квadrat“ напомня, че числото е сума от *квadratи* на разлики.

По-големината на това число се съди каква е вероятността различието между два вариационни реда да е само случайно.

Когато се съпоставят два вариационни реда, извлечени от конкретни наблюдения (наричат такива редове *емпирични* – старогръцката морфема „емпеир“, произнасяна по новогръцки „емпир“, съответства на българското „получен в резултат от наблюдаване на опити“), числото „хи-квadrat“ се получава по твърде сложна формула, която е обоснована в учебните помагала по математическа статистика (вж. например УРБАХ 1964, с. 228 – 234). Ще обясня работата по тази формула чрез пример.

Двата (емпирични) вариационни реда ще бъдат: първият, съставен от количествата на появите на акцентувано „е“ в 65-те (по предположение слабо алитерирани) декаграми в началото и в края на „Хаджи Димитър“; вторият, съставен от количествата на появите на акцентувано „е“ в 46-те силно алитерирани декаграми (пет строфи в средата на „Хаджи Димитър“ – от „Настане вечер“ до „духа на Караджата“).

Пълния текст четете в „Чуждоезиково обучение“, кн. 5/2018 г.

Полската визия за „Междуморието“

*Откъс от „България и полската външна
политика (1918 – 1939). Геополитика
и дипломация“*

Марек Корнат

Институт по история при Полската академия на науките

България принадлежи към победените в Първата световна война държави. Страните победителки ѝ налагат мирния договор от Ньой сюр Сен, сключен на 27 ноември 1919 г. Българският народ създава собствен териториален ревизионизъм, а желанията за Велика България не угасват.

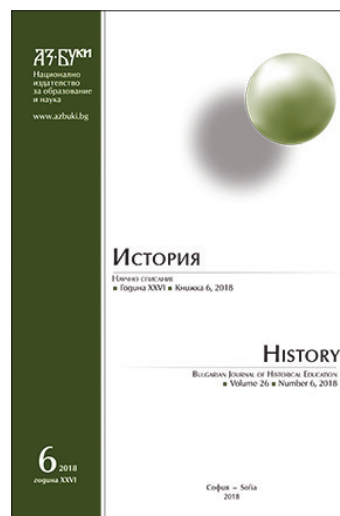
Възродена Полша е създадена през 1918 г. като страната, която е най-облагодетелствана от геополитическата революция в Централна и Източна Европа вследствие на Първата световна война, довела до краха на трите империи, поделили си Полша – Германия, Русия и Австро-Унгария.

Целите на България са насочени към промяна на териториалния ред, който се установява по време на Парижката мирна конференция, докато Полша се старее да запази статуквото, макар и да не е удовлетворена от създаването на Свободния град Гданск и присъединяването на населената с поляци Чешинска Силезия към Чехословакия.

Следователно полско-българските отношения се характеризират с определена амбивалентност. Какво свързва и какво разделя двете държави през междувоенния период (1918 – 1939)? Дали възможностите, които Версайската мирна система предлага, са използвани от двете страни? Какво може да каже историкът на дипломацията за полско-българските отношения преди Втората световна война? Това са трите въпроса, чиито отговори искаме да потърсим в настоящия труд.

Когато се създава независима България, Полша не съществува на картата на Европа. Поделената в края на XVIII в. от трите съседни империи полска държава

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

*Списанието се реферира
и индексира в Web of Science:
Emerging Sources Citation Index*

Главен редактор

Проф. д-р Пламен Митев

E-mail: plamd@abv.bg

Редактор

Д-р Албена Симова

0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70

02/425 04 71

E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 6/2018

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ ГРАНИЦИ

Интеграцията в Източна Азия:
визиите на КНР, Япония и Република
Корея / *Боряна Митева*

ПОГЛЕД НАД БАЛКАНИТЕ

Щрихи от дейността на Найден Геров в навечерието и по време на Кримската война (1853 – 1856) / *Анна Чанкова*

ХРОНИКА

Изложбата „Един завет за Родната – 100 години от смъртта на Иван Петров Йончев“ – предизвикателство и удоволствие / *Силвио Томов*

ПАЗИТЕЛИ НА ПАМЕТТА

България и полската външна политика (1918 – 1939). Геополитика и дипломация / *Марек Корнат*

Полша и Украинската народна република в периода 1919 – 1920 / *Мирослав Шумило*

‘The International of the Conquered’ – The Promethean Movement and Polish Authorities during 1926 – 1939 / *Pawel Libera*

Концепции, методи и форми на действия срещу комунизма през погледа на журналистиката, която прави обществено достояние организирани обществени антикомунистически инициативи в Полша между двете световни войни / *Карол Сацевич*

ва може да получи независимостта си само в резултат на голяма война, тъй като само такава би могла да предизвика прелом и промяна на границите. В началото на XX в. Балканите се превръщат в сцена на конфликти, които предизвестяват европейските усложнения и войната, в която Великите сили се изправят една срещу друга. България е най-силната славянска страна в този регион. Полската политическа мисъл, която подкрепя българското национално движение в борбата за освобождение, се интересува живо от балканските въпроси. Българите имат симпатиите на полските политически течения – както на консерваторите, така и на либералите. Идеята за „славянската взаимност“ е дълбоко залегнала в полската политическа мисъл.

Великата война (1914 – 1918) донеся истинска геополитическа революция. Едновременно се разпадат три империи – Германия, Русия и Австро-Унгария, което е просто немислимо по-рано. Разбира се, за Полша това е изключително щастливо стечение на обстоятелствата. Появява се системата на националните държави в Европа на Междуморие – от Балтийско до Егейско и Адриатическо море. Създава се полската държава – най-голямата в този регион. Осъществява се мечтата на поколения, на които е писано да живеят под робство в продължение на над сто години.

За България Първата световна война донеся поражение, териториални загуби и политическа изолация на международната арена. Още тази фундаментална разлика в опита на двете държави ни казва много за положението на двата народа. Дали те могат да си сътрудничат – след като за Полша е важно Версайската система да се запази, а България е една от ревизионистичните държави?

Нека започнем от припомнянето на може би най-важния факт. Конфликтът със съседите е характерен както за Полша, така и за България. Полша има лоши отношения с Германия и Съветска Русия, които не се примиряват със значителните териториални загуби за нейна сметка, без да си спомнят, че са загубили само земите, придобити след поделбите. Неуспешно се развиват полско-чехословашките отношения, макар че двете славянски държави са всещност призвани да си сътрудничат. Съперничеството за първенството в Централна Европа и териториалният спор правят това невъзможно. Остър и задълбочен териториален спор, който засяга град Вилнюс и региона около него, разделя възродена Полша и новата независима Литва. Полско-съветският Рижки договор (18 март 1921 г.) разделя Украйна между Полша и Съветска Русия, което означава, че украинският народ не получава шанс за самоопределение. Полша успява да уреди по мирен път своите отношения само със съседните Румъния и Латвия.

България има недобри отношения с Турция, Гърция, Румъния и Югославия. С всяка от тези държави има териториални спорове. Няма съсед, на който може да разчита. Но между положението на българския и полския народ съществува една голяма разлика. България няма сред съседите си Велики сили – при това сили, които са временно „отслабени“, но желаещи отплата за понесените поражения и неуспехи.

За да се разбере какво е мястото на България в

полската външна политика от междувоенния мирен период (1918 – 1939), трябва да се припомнят принципите на тази политика. От гледна точка на полските управляващи Балканите не представляват регион с особен интерес за Полша, за която най-важно е собствената ѝ безопасност в Централна и Източна Европа. Полската дипломация печели само един съюзник и това е Румъния. С този съсед полското правителство сключва на 3 март 1921 г. в Букурещ отбранителен съюз срещу Съветска Русия. И двете държави се чувстват заплашени от своя голям съсед. Логиката ги принуждава да мислят за обща отбранителна война срещу него, когато в бъдеще се появи такава необходимост.

Естествен кандидат за съюзник е Унгария. Тя предоставя помощ на Полша по време на войната срещу Съветска Русия през 1920 г. Полският и унгарският народ са свързани с връзките на добрата памет за общото минало. Полската и унгарската държава обаче нямат обща граница – разделя ги Чехословакия. Полските мечти за тристранно сътрудничество между Варшава – Букурещ – Будапеща не се осъществяват и през цялото мирно двадесетилетие се завръщат като *wishful thinking*. Сблъскват се с унгарско-румънския антагонизъм, който се разпалва след присъединяването на Седмиград към Румъния по силата на Трианонския договор (4 юни 1920 г.). Затова полските желания за централноевропейски блок нямат шанс за реализация. Полско-чехословакият антагонизъм допълва трудностите, които стоят пред полската политика за интеграцията на Централна Европа.

Единственият шанс за полско-българско сближаване може да бъде създаването на системата на Междуморието като обединение на независими от Великите сили държави, които обаче имат собствени амбиции, но и общи интереси. В тази перспектива принадлежачата към победените в Първата световна война страни България би могла да намери своето място в по-широката система, създавана във Варшава. Полската дипломация разработва такава концепция едва през втората половина на 30-те години, когато след смъртта на маршал Пилсудски (починал на 12 май 1935 г.) полската политика е ръководена от динамичния и като цяло негативно приет на Запад министър Юзеф Бек.

Обаче първо трябва да припомним, че през първото десетилетие от Версайската система – както казва днес историографията – тоест през 20-те години на XX в., България е малко значим обект на международната политика. Със сигурност е показателно, че полският пълномощен министър в София Владислав Барановски моли маршал Пилсудски да бъде преместен на друга позиция – „по-активна“, както казва на полския държавен глава в края на юни 1926 г. (Baranowski, 1931: 200). Това положение не е променено и от толкова важно събитие в Полша, каквото е превратът на маршал Пилсудски, който поема и управлението на външните работи.

Създаденият между 1921 и 1922 г. и предложен на Министерския съвет във Варшава политически меморандум на ръководителя на Генералния щаб ген. Владислав Шикорски (по-късно премиер) определя целите на полската външна политика от гледна точка на сигурността на страната. Той призовава за съюзи и разпознава заплахи. Очертава визията за това, което е възможно и невъзможно в полската политика за сигурността. Не споменава обаче изобщо България. Говори за Турция като потенциален съюзник срещу Съветския съюз. Ключ за разбирането на автора на този документ е даването на приоритет на страните, граничещи със Съветска Русия, като партньори.

Полската гледна точка към ситуацията в Югоизточна Европа не се променя и след споразумението на западните сили с Германия през 1925 г. Създаденият тогава в Министерството на външните работи меморандум за регионално сътрудничество на народите от Централна Европа не засяга въпроса за сигурността на Балканите.

От гледна точка на стратегическите принципи на полската външна политика България е разглеждана преди всичко като съсед на Румъния, която е съюзник на Полша. Става въпрос главно за това румънско-българският антагонизъм да не се засили, а отношенията между двете държави да достигнат до някакъв *modus vivendi*. Румъния, която има основания за тревога заради Унгария, се оказва проблематичен съюзник в случай на полско-съветска война, а евентуален конфликт с България я прави дори ненужен партньор.

Първата полска концепция, в която България има своето място, е проектът за Селскостопанския блок. Тази политическа визия се ражда през 1930 г. във Варшава във връзка с усложненията, които световната икономическа криза гоня на Европа и света. Основен принцип на тази концепция става постулатът за сътрудничество между селскостопанските държави от Европа на Междуморието. В този геополитически регион само Чехословакия е индустриално-селскостопанска държава, като Чехия е добре индустриализирана. Световната икономическа криза засяга силно селскостопанските държави от европейското Междуморие. България е особено силно засегната, както пише полският историк Адам Косески (Koseski, 1983: 2).

Полската дипломация успява да организира периодични конференции с министрите на външните работи на държавите от Селскостопанския блок. Те се провеждат между 1930 и 1933 г. Първата конференция на държавите от Междуморието, поканени в този блок, се провежда през август 1930 г., а в събрането вземат участие представителят на Полша и министрите на Латвия, Естония, Финландия, както и Румъния, Унгария, Югославия,

България и Чехословакия. В периода 1932 – 1933 г. са проведени следващите две срещи на министрите.

Полската дипломация се посвещава на усилията за споразумение с Унгария и Латвия. Румънската пък координира работата по присъединяването на Чехословакия, България и Югославия към проектирания блок. Акредитираният през юни 1930 г. като пълномощен министър в София Адам Тарновски пише до полския зам.-министър на външните работи две години по-късно, че въпросът за Селскостопанския блок му е „особено близък“. От тази перспектива се заема със своята мисия в България.

В случай на успех Селскостопанският блок би довел до преодоляване на разногласията и поделението, които се създават в Европа на Междуморието в резултат на изхода от Първата световна война. Чехословашката концепция за Малката Антанта, като стабилизиращ елемент за Централна Европа, би трябвало да бъде отхвърлена.

Концепцията на Селскостопанския блок завършва с неуспех. Различията в интересите на държавите от Междуморието са твърде големи, за да се стигне до сътрудничество. Подписването на 9 февруари 1933 г. в Женева – по инициатива на Чехословакия – на Организационния пакт на Малката Антанта слага край на усилията на полската дипломация, нанасяйки им тежък удар.

Мислейки за сближаването на Букурещ и София, полската дипломация, в рамките на своите възможности, подкрепя идеята за строеж на румънско-български мост на Дунав. В доклада, изнесен през март 1932 г. на събирането на полските дипломати в столиците на Централна Европа и на Балканите в Източния отдел на Министерството на външните работи във Варшава, пълномощният министър Тарновски говори за необходимостта от по-загълбочено развитие на комуникациите Север – Юг в междуморска Европа и призовава за ангажирането на Полша в строителството на споменатия мост на Дунав.

В своите политически изказвания Тарновски често подчертава славянския характер на полската външна политика в отношенията Варшава – София. През 1936 г. обаче получава категоричната инstrukция на Бек да избягва всякакво ангажиране в концепцията за „славянска политика“, тъй като такива действия не обслужват интересите на Полша, а по-скоро пропагандата на СССР. Теорията на славянската политика – със сигурност близка на българското публично мнение – в Полша се свързва с панславизма, насърчаван някога от царска Русия и завръщащ се от време на време в реториката на съветската пропаганда. Двама народа – полският и българският, имат различна колективна памет за Русия и ролята ѝ в международните отношения. За българския народ споменът за участието на Русия в освобождението от турско владичество е жив. За поляците пък не е угаснал споменът за поделбите на страната и за историческия полско-руски конфликт. Паметта за поделбите, в резултат на които Русия заграбва осемдесет процента от територията на Полската Жечпосполита, е подсилена във възродена Полша. Към това се добавя и полско-съветската война от 1919 – 1920 г., завършила с полската победа край Варшава.

В периода 1932 – 1934 г. благодарение на маршал Пилсудски Полша подписва два договора за неагресия с големите си съседни – Съветския съюз и Германия. По този начин се появяват основите на политиката на балансиране, която е обявена в началото на 1934 г. Полша трябва да поддържа мирните отношения с Германия и СССР, но изключва всякаква възможност за съюз с едната от тях срещу другата. Това е основната доктрина на полската външна политика. До 1939 г. Полша поддържа принципа на балансиране, като не допуска да бъде въввлечена в никакви заглъжения в полза на Германия срещу Съветския съюз и обратно. Благодарение на динамичните действия на маршал Пилсудски Полша се превръща във важен участник в развиващите се значими събития на дипломатическата сцена в Европа през тридесетте години, макар, разбира се, за кратко.

Без съмнение политическият климат в отношенията на Полша с хитлеристка Германия, която се опитва да включи Полша в собствената си сфера на влияние, в периода 1934 – 1938 г. е много по-добър, отколкото в полско-съветските отношения, които въпреки формалното нормализиране след Рижкия договор и договора за неагресия се влошават до състоянието на „студена война“, особено от момента, в който Полша отхвърля проекта за Източен пакт (1934 – 1935), тоест за антинемски блок с нейно участие, но и на СССР, Чехословакия и балтийските държави. Тя постъпва така според теорията за неутралност между Берлин и Москва.

В публикувания от починалия полски историк Йежи Томашевски изключително интересен документ, какъвто е създаденият през 1934 г. меморандум на Полското министерство на външните работи, България присъства като една от държавите от Югоизточна Европа, които заслужават внимание. В новите международни условия тя не може вече да се пренебрегва, както е направено в меморандума от 1922 г., за който вече споменах. Следователно този документ сигнализира еволюцията на полската политика спрямо България.

Авторите на този програмен документ от 1934 г. посочват, че след Първата световна война България се е озовала в „същата трудна ситуация като Унгария“. „Великобългарската програма след освобождението от турско владичество обхваща и желанието за формална не-

зависимост от Турция и след това присъединяването към Отееството на останалите земи, населени от българи, тоест на турска Македония и на Добруджа, която се намира под румънска власт. Тази програма е допълнена от желанието да получи достъп до Егейско море и по този начин морските ѝ връзки да се освободят от турския контрол в проливите. Амбицията на династията е да се реализира идеалът на Средновековна България – Константинопол да стане столица на държавата. През 1908 г. България получава пълна независимост и наименованието „царство“. Успява да обедини значителна част от българските земи по време на Балканските войни от 1912 – 1913 г. Също така България получава излаз на Егейско море. Ньойският договор, наложен на България след Световната война, я лишава от тези придобивки. Македония – огнище на българския иредентизъм в периода на турско робство, е поделена между три държави. Част остава в България. Останалата част е поделена между Гърция и Югославия“.

В България не се развива толкова силен ревизионизъм като в Унгария. „България приема провала на мечтите за величие с относително по-голямо подчинение от Унгария. Не притежава нейната имперска традиция. Преди войната е по-скоро малка, те първа развиваща се държава“; пишат полските дипломати, автори на програмния документ от 1934 г.

Българският народ издържа поражението от 1918 г. – това е една от основните тези на цитирания от нас текст. „Военната загуба разтърсва из основи развитието на България. Не успява обаче да я унищожи. България дължи това преди всичко на факта, че е народностно еднородна, 84% от общото ѝ население са българи. Единственото по-многобройно малцинство са турците, които населяват пограничните територии. Освен това притежава неусложнена обществена структура, което в голяма степен дава гаранции за запазване на вътрешния мир въпреки комунистическите машиници и агитация. Това е селскостопанска страна, която почти не притежава индустрия, с преобладаваща дребна селска собственост. България е почти лишена от селски или градски пролетариат. Все пак проблем представлява силното радикализиране на селските маси, чиито представители не могат да се противопоставят по категоричен начин на комунистическата агитация. Обаче на стража на държавната идея стои патриотичната градска интелегенция, разваща се на пълната подкрепа на симпатизиращата ѝ армия“. Българският национализъм, както виждаме, е оценяван със симпатия от Полското министерство на външните работи. Разсъжденията, събържани се в полския документ от 1934 г., със сигурност са изключително показателно свидетелство за епохата.

На 9 февруари 1934 г. в Атина е подписан т.нар. Балкански пакт. Реализират го Гърция, Турция, Югославия и Румъния. Това обединение задълбочава изолацията на България. Постава си за цел подсилването на териториалното статукво във формата, която му придават мирните договори, сключени след Първата световна война (включително, разбира се, Ньойският договор).

От гледна точка на полската дипломация, Балканският пакт не успокоява и не стабилизира международното положение на Балканите, както антиунгарската Малка Антанта (създадена през 1920 – 1921 г.) не води до интеграцията на Централна Европа. Балансът на силите на Балканите е по-скоро „нарушен“, отколкото подобрен заради него.

От полска гледна точка, утвърждаването на мира на Балканите изисква помирението на България с Румъния и Югославия, а ако това е възможно – също и с Турция. Излизането на България от политическата изолация е в интерес на Полша. Стремейки се да се сближи с България, полското правителство дискретно подкрепя българските стремежи за ревизия на разоръжителните клаузи от Ньойския договор от 27 ноември 1919 г., а за най-важна задача приема работата по подобряването на българо-румънските отношения, което не е лесно.

Тридесетте години на XX в. донасят значително задълбочаване на връзките между Полша и България. На 7 април 1931 г. е подписана полско-българска самолетна конвенция, а през август същата година – и пощенска конвенция. През декември 1934 г. е сключена консулска конвенция, докато през април 1935 г. се стига до подписване на договор за интелектуално сътрудничество. Също така се осъществява размяна на посещения на министрите на просветата. Българският министър Радев посещава Варшава през април 1935 г., а Вацлав Йенджейевич – София. По-късно е подписан полско-български компенсационен (клирингов) договор, създава се и Полско-българска търговска изба.

Пълния текст четете в „История“, кн. 6/2018 г.

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

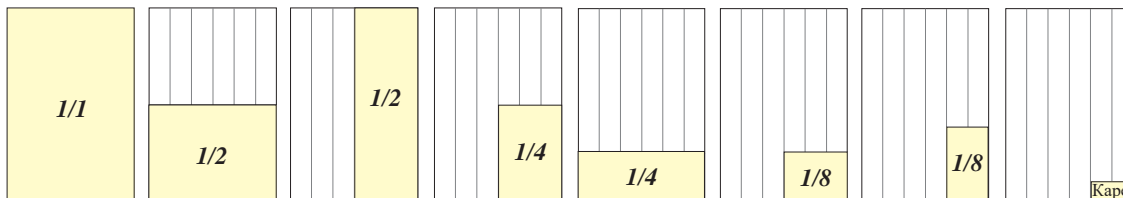
1. Стандартни карета на вътрешна страница:

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

2. Цени за реклама на първа и последна страница – по договаряне

3. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 г – 80 лв. за 1000 бр.

4. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора, трета или четвърта корица – по договаряне.

3. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

4. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 юли 2017 г.